

**DE SAULLES, M. THE AI AND DATA REVOLUTION:
UNDERSTANDING THE NEW DATA LANDSCAPE.
LONDON: FACET PUBLISHING, 2025.**

Knjiga *The AI and data revolution: understanding the new data landscape* (u slobodnom prijevodu „Umjetna inteligencija i revolucija podataka: razumijevanje novog podatkovnog okruženja“), objavljena je 2025. godine u izdanju britanskog nakladnika Facet Publishing, ogranka CILIP-a (engl. *Chartered Institute of Library and Information Professionals* – Ovlašteni institut za knjižnične i informacijske stručnjake) za komercijalno izdavaštvo i prodaju knjiga. Dr. Martin De Saulles autor je nekoliko knjiga o industriji podataka i informacija, kao i akademskih radova u časopisima i zbornicima radova s konferencija, tehnološki analitičar i sveučilišni nastavnik koji se fokusira na utjecaj digitalnih inovacija na poduzeća, a posebno na načine na koje tvrtke uključuju umjetnu inteligenciju (dalje: UI) u svoje poslovne procese.

Na početku knjige nalazi se popis grafičkih prikaza i ilustracija i popis relevantnih studija slučaja koje prate pojedine teme. Zatim slijedi uvod i sadržaj knjige podijeljen u šest poglavlja: „Kako smo stigli ovdje?“ (engl. *How did we get here?*), „Trenutačni UI i podatkovno okruženje“ (engl. *The Current AI and data landscape*), „Nadolazeća revolucija UI-a vođena podacima“ (engl. *The Emerging data-driven AI revolution*), „Etička, politička i pravna pitanja UI-a vođenog podacima“ (engl. *Ethical, policy and legal issues of data-driven AI*), „Pogled unaprijed“ (engl. *Looking ahead*) i „Spajanje niti“ (engl. *Pulling the threads together*). Na kraju knjige nalazi se opsežan popis literature od 378 bibliografskih jedinica i kazalo imena i pojmova.

U uvodnom dijelu knjige autor postavlja temeljnu tezu da trenutačni val inovacija potaknutih razvojem UI-a predstavlja značajnu promjenu u načinu kako organizacije mogu izvući vrijednost iz podataka te da će to imati značajan utjecaj na poslovne inovacije i načine na koje se tvrtke natječu. Ističe važnost objektivnosti kod pripisivanja transformativnih svojstava novim tehnologijama jer se način usvajanja tehnologija i njihova krajnja upotreba ne moraju uvijek podudarati s početnim predviđanjima analitičara i komentatora.

U prvom poglavlju naslovljenom „Kako smo stigli ovdje?“ autor daje kratak pregled razvoja informacijskih potreba čovjeka i informacijske tehnologije tijekom posljednjih otprilike pet tisuća godina, od trgovinskih bilješki na glinenim pločicama i mjenica koje su koristili stari Rimljani za nesmetano funkcioniranje

trgovine do postavljanja podvodnog optičkog kabela za prijenos informacija između Chicaga i New Yorka. Ističe sposobnost ubrzavanja stvaranja informacijskih zapisa i snižavanje troškova njihovog pohranjivanja kao ključnu značajku novih tehnologija u mijenjanju informacijskog okruženja tijekom vremena i pretvaranju podataka u ključnu kompetitivnu prednost tvrtki i organizacija u 21. stoljeću. Opis ključnih grana UI-a i njihovog međuodnosa te ključnih trenutaka u razvoju umjetne inteligencije pomažu u razumijevanju značenja UI-a u 2025. godini.

Drugo poglavlje „Trenutačni UI i podatkovno okruženje“ započinje tvrdnjom da se podatkovno okruženje tijekom protekla tri desetljeća promijenilo do neprepoznatljivosti. Objasneni su izvori podataka i njihov komercijalni potencijal za tvrtke i organizacije i načini kako se podaci koriste kao pokretač inovacija u poslovanju tvrtki kao što su Alphabet (ranije Google), Meta (ranije Facebook), Amazon, Uber i Spotify. Ističe se i činjenica da su veliki jezični modeli (engl. *Large Language Models* – LLM) onoliko kvalitetni koliko su kvalitetni podaci na kojima su trenirani. Zabrinutost oko pitanja autorskih prava i privatnosti sadržaja koji LLM-ovi pobiru s interneta, dovela je do nametanja određenih ograničenja za razvojne inženjere u korištenju sadržaja. Kao važan čimbenik koji ograničava usvajanje upotrebe LLM-ova, posebno unutar organizacija, istaknut je pojam *hallucinacija*, koji u kontekstu upotrebe tehnologija UI-a označava stvaranje sadržaja koji „izgleda“ točno, ali sadrži netočnosti ili nepravilnosti (koje je lakše primijetiti u slučaju slika i videa generiranih uz pomoć UI-a nego u slučaju teksta).

Autor u trećem poglavlju naslovljenom „Nadolazeća revolucija UI-a vođena podacima“ ipak poziva na oprez pri korištenju riječi „revolucija“ uz tehnološki napredak za koji je često teško ispravno predvidjeti važnost i brzinu usvajanja nove tehnologije. Poglavlje ispituje niz trenutnih dostignuća u poslovnim praksama i načine kako organizacije već eksperimentiraju s uslugama umjetne inteligencije temeljene na podacima i primjenjuju ih. Prikazani su primjeri iz različitih područja ljudskog djelovanja i rada. Računalni programeri među prvima su prigrlili upotrebu tehnologija UI-a u svakodnevnom radu. Marketinška industrija je rano prihvatila alate UI-a i tehnologije zbog potrebe redovite proizvodnje kreativnog sadržaja. U području zdravstva i medicinskih istraživanja vidljiva je golema društvena korist primjene tehnologija UI-a. Za primjer autor navodi analizu 58 milijuna anonimiziranih zdravstvenih kartona pacijenata, što je omogućilo bržu identifikaciju ključnih rizičnih čimbenika povezanih s bolešću COVID-19 i pomoglo liječnicima u prepoznavanju najugroženijih pacijenata. Jedna od najvećih svjetskih pravnih tvrtki, A&O Shearman, procjenjuje kako upotrebom vlastitog alata UI-a nazvanog ContractMatrix značajno štedi vrijeme, što znači i novac. Na kraju poglavlja, autor postavlja pitanje dehumanizira li UI radnike? Provedena istraživanja pokazuju dvojne rezultate, od entuzijazma do izražavanja brige o gubitku posla, što pred tvrtke postavlja izazov prilagođavanja poslovnih procesa kako bi se iskoristile sve prednosti ljudi i tehnologija UI-a.

Četvrto poglavlje, „Etička, politička i pravna pitanja UI-a utemeljenog na podacima“ predstavlja pregled pravne situacije vezane za umjetnu inteligenciju i podatke kojima se ona koristi, s fokusom na razvoj pravne legislative u SAD-u, Velikoj Britaniji i Europskoj uniji (EU) te etička pitanja koja dovode do tih inicijativa. Zakon EU-a o umjetnoj inteligenciji prvi je sveobuhvatan i detaljan zakonodavni akt na globalnoj razini koji se bavi specifičnim pitanjima koja postavljaju tehnologije UI-a i njihova upotreba. Osim što se primjenjuje na organizacije sa sjedištem u EU-u, primjenjuje se i na svakog pružatelja usluga koji implementira sustav UI-a u EU-u, bez obzira na to gdje se pružatelj usluga nalazi ili u kojem sektoru posluje. Osmišljavanje politika i donošenje propisa koji utječu na okruženje za inovacije temeljene na podacima i UI-u kontinuiran je proces koji se odvija usporedno s razvojem tehnologija, pojavom novih slučajeva upotrebe i promjenama ekonomskih okolnosti.

U petom poglavlju „Pogled unaprijed“ raspravlja se o društvenim i ekonomskim implikacijama revolucije UI-a vođene podacima i razmatra kako bi se do 2030. godine mogli razvijati načini kako generiramo i koristimo podatke te kakve će posljedice razvoj tehnologija UI-a imati na naš osobni i profesionalni život. Opisani su infrastrukturni problemi poput energetske potrošnje za napajanje podatkovnih centara, a od brige o utjecaju UI-a na zapošljavanje i nestanak radnih mjesta, autor predlaže kako bismo trebali izraziti veću zabrinutost zbog načina na koji UI može stvarati i manipulirati digitalnim sadržajem u velikim razmjerima, što smo već vidjeli na političkoj sceni. Pokazuje se kako tvrdnja da „kamera nikad ne laže“ više ne vrijedi i postaje vrlo teško imati povjerenja u sadržaj na internetu. Međutim, iako korištenje novih tehnologija potencijalno mijenja radne prakse, čime neke uloge postaju suvišne, također otvara prilike za organizacije i zemlje koje mogu iskoristiti njihov potencijal.

Završno poglavlje „Spajanje niti“ sažima glavne teme pojedinih poglavlja i pred čitatelja postavlja neke misli i pitanja za promišljanje u sljedećih pet do deset godina. Knjiga završava tvrdnjom da je digitalna revolucija koja je u tijeku, na prekretnici potaknutoj akumulacijom podataka u neviđenim razmjerima, uz dostupnost skupa novih transformacijskih tehnologija sposobnih nadodati ogromnu vrijednost.

Glavni cilj knjige jest doprinijeti boljem razumijevanju značenja UI-a i podataka koji stoje iza njega za organizacije kako u javnom tako i u privatnom sektoru. Knjiga je oštroumno i pristupačno napisana i predstavlja vrijedan resurs za stručnjake i znanstvenike iz područja knjižničnih, informacijskih i komunikacijskih znanosti, informatičke stručnjake, analitičare podataka, studente, ali i širu akademsku zajednicu i ostalu zainteresiranu javnost. Alati UI-a radikalno mijenjaju načine kako stvaramo i koristimo informacije i podatke te autor ističe težnju pružiti pomoć čitatelju u razumijevanju pokretačkih snaga sektora UI-a i podatkovnog

sektora te njihovog značenja za način našeg rada. Prema riječima autora, nalazimo se u uzbudljivim, iako pomalo neizvjesnim vremenima.

Luka Semenski

luka.semenski@kgz.hr